

<https://doi.org/10.28925/2524-0757.2024.115>
УДК 929:001-051]:82-94

Юрій МИЦИК,

провідний науковий співробітник
Інституту української археографії та джерелознавства
імені М. С. Грушевського
Національної академії наук України,
доктор історичних наук, професор,
Київ, Україна

Yurii MYTSYK,

Leading Researcher,
M. S. Hrushevsky Institute of Ukrainian
Archeography and Source Studies,
National Academy of Sciences of Ukraine,
Doctor of Sciences (History), Professor,
Kyiv, Ukraine

e-mail: mytsyk2002@ukr.net
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-1580-1284>

Історик Теодор Мацьків у спогадах і листуванні

У статті представлені спогади о. Юрія Мицика про виходця з Галичини, відомого емігрантського історика дослідника ранньомодерної історії України Теодора Мацьківа (1918–2011). Метою публікації є репрезентація особи представника старшого покоління українських науковців у діаспорі в джерелах особистого походження — спогадах про нього і його листах до автора спогадів. Спогади й листування висвітлюють життєвий шлях, наукову та громадську діяльність Мацьківа, його історичні погляди, оцінки подій минулого й сучасного. У мемуарах Т. Мацьків постає у повсякденному житті. Водночас автор звертає увагу на особливості спілкування вченого з колегою з України. Цікавими є враження Мацьківа від атмосфери в середовищі дніпропетровської наукової спільноти в перші роки незалежності. Публікація нових джерел поглиблює уявлення про постать одного з відомих дослідників ранньомодерної історії України післявоєнної еміграційної хвилі. Тут відтворено механізм напрацювання комунікацій між істориками старої генерації та науковцями незалежної України.

Ключові слова: спогади, листи, Теодор Мацьків, історик, Україна, еміграція.

Historian Theodore Matskiv in His Memoirs and Correspondence

The article presents the memoirs of Father Yuri Mytsik about the emigrant from Galicia, the renowned emigrant historian and researcher of early modern Ukrainian history, Theodore Matskiv (1918–2011). The publication's objective is to portray the persona of a representative from the older generation of Ukrainian scholars in the diaspora through sources of personal origin — memoirs about him and his letters to the author of the memoirs. The memoirs and correspondence shed light on Matskiv's life journey, scholarly and civic activities, his historical perspectives, assessments of past and contemporary events. In Matskiv's memoirs, he emerges in everyday life. Concurrently, the author draws attention to the peculiarities of the scientist's communication with a colleague from Ukraine. Matskiv's impressions of the atmosphere within the Dnipropetrovsk scientific community in the early years of independence are of interest. The correspondence spans over a decade.

The historian's figure is depicted in letters with a plethora of life details, academic interests, reactions to political life in independent Ukraine. Brief but eloquent characterizations of Ukrainian presidents — Leonid Kravchuk, Leonid Kuchma, Victor Yushchenko — help in understanding how diaspora members perceived these politicians. Also noteworthy is Matskiv's genuine interest in the research of his Ukrainian colleague. The letters demonstrate the Ukrainian diaspora scientist's familiarity with the issues of the formation of historical science in Ukraine from the 1990s to the mid-2000s. At the same time, one can observe Matskiv's research activity even in his advanced age. He discusses his new publications and reissues of already known works with the addressee.

The addition of letters to Theodore Matskiv from the author to the main epistolary corpus broadens the context of their long-term communication. The publication of new sources not only deepens the understanding of one of the well-known researchers of early modern Ukrainian history after the post-war emigration wave, but also reproduces the mechanism of communication between historians of the old generation and scientists of independent Ukraine.

Key words: memoirs, historian, Ukraine, emigration, correspondence.

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024

© Мицик Ю., 2024

Значний внесок у вітчизняну історіографію зробили українські вчені діаспори, зокрема, виходець з Галичини Теодор Мацьків (1918–2011). Здобувши освіту у Львові, він був кинутий у вир Другої світової війни і боронив у 1939 р. Польщу від гітлерівських загарбників. Після війни осів у Німеччині й у 1950 р. захистив дисертацію «Українська козаччина у світлі німецької літератури в першій половині XVIII ст.». Того ж року він виїхав до США, де продовжував навчання і розпочав діяльність як викладач історії у вищих навчальних закладах США, Австралії, ФРН, очолював осередок Українського історичного товариства. Досліджуючи історію українського козацтва та Гетьманщини, особливо в часи Івана Мазепи, використовував широке коло іноземних джерел. Він є автором низки монографій⁷⁶³ та понад 120 наукових статей, гідно представляв українську науку на міжнародних конференціях. У своїх працях Мацьків сповідував принцип документального позитивізму, розвиваючи традиції, започатковані Володимиром Антоновичем та Михайлом Грушевським, що збагатили українське джерелознавство та археографію.

Про професора Теодора Мацьківа (далі — М.) я знав досить давно, але це було заочне знайомство — згадки в книгах, історичних журналах тощо. Пізніше довідався про нього і від професора Андреаса Каппелера (завідувача Славістичного семінару (кафедри) Кельнського університету, наукового керівника мого стажування у ФРН), який був високої думки про М. Одночасно я читав статті М., надруковані в часописі «Український історик». Безпосереднє знайомство почалося навесні 1991 р., коли за стипендією фірми «Фольксваген» шукав архівну «україніку» в Німеччині. 19 березня я з професором Каппелером вирушив у місто Фульду, де мала відбутися славістична наукова конференція, а далі через Франкфурт-на-Майні дістався Дармштадту. Туди заїхав, щоб у вільний час розшукати могилу моєї тітки Олени, яка 17-річною дівчиною була виве-

зена на роботи в «Третій рейх» і загинула під час нальоту американської авіації 12 грудня 1944 р. Могилу, на жаль, я не знайшов, тому того ж дня вирушив до Гайдельбергу. Я знав, що там є знаменитий університет, де можуть бути архіви, і що там проживає професор Мацьків.

Не пам'ятаю, звідки я дізнався номер телефону (чи то з телефонної книги, чи то його дав мені проф. Каппелер чи Гвідо Хаусман, тоді аспірант і мій опікун). Потелефонував і дістав від М. «добро» на візит. 22 березня у п'ятницю на міському вокзалі ми вперше й побачилися. Мацьків був людиною похилого віку (73 роки, він був на рік старший мого батька), але виглядав молодше, був бадьорим. Середнього зросту, досить кремезний, мабуть, у молодості був дужим, коротка стрижка приховувала лисіючу маківку, проникливі очі ховалися за масивними окулярами. Він був досить небагатослівний і здавався трохи суворим. Скоро ми вже були в його гейдельберзькому помешканні (Landfriedstrasse 3, 69117 Heidelberg). Власне, це була власність його другої дружини (півроку М. жив тут, а півроку — у своєму будинку в штаті Огайо в США). Дружина була відомим лікарем і, хоча перебувала на пенсії, продовжувала на прохання адміністрації працювати. Велика квартира знаходилася на 2 чи 3 поверсі будинку, де жило кілька сімей. До того ж дружині належало ще велике горище, що майже нічим від основного помешкання не відрізнялося.

М. розпитав мене докладно: хто я, звідки походжу, чим займаюся, що саме шукаю в Німеччині тощо. Очевидно, мої відповіді його задовольнили і далі бесіда поточилася в дружній атмосфері. Я довідався, що він двічі одружений, що син від першого шлюбу є прекрасним стоматологом, живе в Кувейті, де лікує зуби самому шейху і його родині. М. цікавився істориком Василем Марочкіним, якого тоді я знав тільки заочно. Марочкін вперше в СРСР опублікував науково-популярну статтю, де показав гетьмана Мазепу не зрадником, але патріотом України, і до того ж — у журналі «Україна» (масовий тижневик), який у Полтаві

⁷⁶³ Matskiv T. Prince Mazepa: Hetman of Ukraine in Contemporary English Publications, 1687–1709. Chicago, 1967; Matskiv T. Reports on Mazepa, 1687–1709. Nju-York; Munich; Toronto. 1983. Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687–1709. Мюнхен, 1988; Мацьків Т. Англійський текст Зборівського договору з 1649 року та інші вибрані статті. Нью-Йорк; Львів; Київ; Мюнхен, 1993.

з волі першого секретаря обкому КПРС поспішили конфіскувати⁷⁶⁴. Потім ми пішли купувати все необхідне для вечері. Мацьків швидко зробив покупки, тільки на 5 зайвих хвилин затримався, щоб побалакати з продавчиною зелені. Швидко розмова німецькою робила її мені не зовсім зрозумілою (мій «пасив» ще не повністю перетворився в «актив»). Він потім пояснив, що всі знайомі перекупки вважають його американцем і люблять потеревенити про те, про се.

Дома він надів фартух і заходився кувари-ти, а мені запропонував почитати щось. А почитати було що! Зокрема, М. випишував заборонену в СРСР газету «Шлях перемоги», щоб знати про те, що діється в Україні й підтримати українську пресу (тоді та й зараз в еміграції небагато українських газет). Я заглибився в читання, з якого мене вивела сердита неголосна лайка. виявилось, що у приготуванні супу щось не ладилось, і Мацьків давав вихід емоціям. З цього я зробив висновок, що професор часом любить поговорити сам з собою.

Незабаром прийшла дружина. Це була висока худорлява усміхнена німкеня (звали її Елен). Вона була дуже гостинною і люб'язною, чоловіка називала «Тео». Українською мовою не володіла. Мабуть втомилася після роботи, і тому ми з нею багато не говорили. Зате багато пили й їли. Мацьків сказав тоді одну важливу річ, яка мені запам'яталася. Згадуючи про свої перші місяці перебування у США, він пригадав, як він колись зайшов до магазинчику і розбалакався з його власницею. На її питання «Що Вам у нас сподобалося?» він охоче розповідав про позитивні враження. А потім розмова непомітно перейшла на негативи. Коли Мацьків сказав, що йому не подобається те і те, жінка спохмурніла і гостро запитала: «Чого ти тоді сюди приїхав?». Мацьків тоді змішався, але жінку потім похвалив. Якщо приїхав до чужої країни, то не лізь із своїм статутом! Це дійсно так, і добре було б нам так давати відповідь тим зайдам, які оселилися в Україні і топчуть її мову й культуру. Потім професор пояснив мені причину своєї нашорошеності, яка попервах відчувалася: «Я не люблю, коли мене прагнуть використати!». М. зробив мені певні презенти, серед яких я запам'ятав літні замшеві ботинки. Легкі і зручні. Спати я ліг на горищі, де було дуже свіжо і спалося добре.

На другий день з професором ми вийшли з будинку досить рано. Проходячи повз помешкання поверхом нижче, М. сказав, що тут живе син відомого польського славіста Вінценза, який, як і його батько, любив Україну, тому має багато питань, і як зайдемо, то вже не вирвешся від нього. М. зробив для мене невеличку екскурсію по Гайдельбергу, який мені сподобався найбільше з усіх баче-

них мною міст Німеччини. Цьому сприяла чудова погода. Річка Неккар, шлюзи, старовинний замок, смішна іграшка на вулиці (ведмедик, який пускав пузири) тощо. Побували ми і в університеті, де якраз була бібліотечна виставка. М. мені сказав, що тут «україніки» практично нема, що мене трохи розчарувало. Я купив сувенірні футболки, одну з яких (синю із зображенням університету) потім довго носив. Коли оглядали замок, я звернув увагу на його старовинну башту, яка була сильно зруйнована від американської бомби. Раптом Мацьків досить різко сказав: «А що вони хотіли, коли самі варварські бомбили міста?». Я знав про бомбардування абсолютно невоєнних центрів Німеччини (Гайдельберг, Дрезден, Дармштадт тощо) (про злочини СРСР ми ще нічого не знали), що в принципі уподібнює союзників до нацистів, але нічого не сказав, бо відчув, що у професора заграла кров солдата, який воював проти гітлерівців ще у 1939 р. На другий день я мав рано вирушати у зворотню дорогу. Ми тепло попрощалися і обмінялися адресами.

Друга зустріч відбулася у 1992 р., коли я вже перейшов на роботу до Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАНУ, очоливши його Дніпропетровське відділення. З'явилось, як мені здалося спочатку, багато вільного часу, і визріла думка ще раз побувати в ФРН, зокрема прочитати лекції в Українському вільному університеті. М. з свого боку звернувся з відповідним клопотанням до адміністрації УВУ. На жаль, він дістав негативну відповідь від 4 травня 1992 р. і переслав її мені. Що ж, довелося цю ідею відкласти (як виявилось, практично назавжди). Але М. вирішив приїхати в Україну. Він планував побувати у мене, а потім відвідати свою сестру в Криму (Красноперекопськ), яка там опинилася після сталінських депортацій. Я погодив технічні питання, і професор невдовзі був у мене вдома. Потім його поселили у гуртожиток Дніпропетровського державного університету (нині — Дніпровський національний університет імені О. Гончара. — Ю. М.) на вул. Казакова. Ми побували в історичному музеї Дніпропетровська (нині — Дніпро. — Ю. М.), меморіальному будинку-музеї Дмитра Яворницького, прогулялися містом. Пригадую, М. треба було поміняти невелику суму в доларах. Центральний банк вже зачинявся, нас навіть не пустили всередину. Але якась працівниця поміняла долари на купони і була щаслива, що має валюту, за якою тоді буквально ганялися.

М. з цікавістю прочитав кілька номерів газети, яку видавали у Дніпропетровську національні демократи, і звернув увагу на гасло на титульній сторінці «Не вмирай, доки живеш». «Що я й роблю!» з посмішкою прокоментував він. Мацьків

⁷⁶⁴ Марочкін В. Гірка чаша Мазепи. Україна. 1989. № 25. С. 14–15.

прочитав спецкурс для студентів ДДУ, а також лекцію для університетських викладачів про систему освіти в США. Тоді ця система була «терра інкогніта» переважної більшості вузівських працівників. І тим більше у «закритому» протягом 1950–80-х рр. Дніпропетровську, де, за словами Микити Хрущова, робили ракети «як сосиски». Прийняли професора дуже тепло, було багато питань, на які він охоче відповідав. Ще одна лекція була прочитана для викладачів Гірничого інституту (тепер-Академія) про Мазепу і Полтавську битву в приміщенні Будинку офіцерів. М. із задоволенням прочитав і цю лекцію, але ефект був не зовсім такий. Один офіцер добряче напідпитку все піднімав руку, добиваючись поставити питання, не чекаючи кінця лекції. М. врешті не витримав: «Що Ви хочете знати?». Заплітаючись язиком офіцер поставив дурне запитання: «Я хочу знати, як дошли ми до жізни такої?». Я перехопив ініціативу і сказав приблизно таке: оскільки професор є іноземним громадянином, то йому незручно коментувати наші внутрішні справи (криза початку 1990-х., ріст безробіття, невивплата зарплатні, розгул бандитизму тощо). Я коротко пояснив, що, якби обрали дійсно українського президента (Кравчук таким аж ніяк не був) і провели б люстрацію в органах влади, то проблем би було набагато менше. Коли ми виходили, М. задумливо сказав: «Тепер я розумію непослідовність Кравчука, який має таку армію».

Весь гонорар за читання спецкурсу (1000 крб.) М. передав газеті «Вільна думка». Я написав статтю у цій газеті «Кілька слів про земляка» (стаття без підпису, оскільки в ній висловлювалася думка редколегії), де, зокрема, виклав факти біографії М. і від імені редакції щиро подякував за цей меценатський вчинок⁷⁶⁵. Потім М. мав їхати у Крим до сестри. Одночасно мав виїжджати з гуртожитку мій старий знайомий, який прибув у університет на стажування до мене, професор-славист з Токіо Макото Хаясака (1947–2020), який до ж того читав в ДДУ лекції з японської мови. Тут адміністрація університету (в особі ректора В. Пріснякова) виявила явну невдячність, відмовившись, начебто через дорожнечу бензину, надати якое університетське авто, щоб відвезти гостей на вокзал. Дійсно, ціна на бензин тоді «кусалася», що не заважало ректору щодня ганяти на автівках. Мова йшла всього про одну поїздку для двох професорів — поважних гостей, які прислужилися університету! Виручив колега по кафедрі, заступник декана істфаку, доцент С. Волкобой, який відвіз нас з гуртожитку на вокзал.

М. благополучно відбув до Криму, де нарешті побачився з сестрою, яку не бачив з 1939 р. Потім про свої враження від подорожі він описав

у статті, яка вийшла у «Вільній думці». На жаль, тираж газети був дуже малий, а потрібного номера у мене чомусь не лишилося. Зокрема М. відзначив з гіркою іронією, що якась жінка — служниця з гуртожитку — щиро здивувалася, побачивши пристойно вбрану україномовну людину (Мацьківа) і сказала: «Такой прілічний человек і в галстукі, а говоріт по-українські!». Це було наслідком панування Москви над Україною й її політики «расцвета націй», що особливо було видно в зрусифікованому Дніпропетровську!

У наступному 1993 р. у Львові мав відбутися II Міжнародний конгрес Міжнародної асоціації українців, і М. обіцяв бути на ньому. Я теж приїхав до Львова. Під час перерви я почув у коридорі якийсь шум і побачив якусь людину, що чіплялася до всіх і щось питала, але не знаходила відповіді. Я спочатку посміхнувся й собі, але придивившись, пізнав у тій людині... Мацьківа. Я підбіг до нього, а він ухопився за мою руку. «Поможіть! У мене вже був інсульт. Тепер мені знов погано. Де лікар?» на щастя, поблизу був лікарський кабінет для таких випадків з гостями конгресу і я передав М. в руки спеціалістів. Через 15 хвилин я заглянув в кабінет: М. лежав спокійний. Йому зробили укол в вену, небезпека була позаду. Він про щось приязно говорив з медсестрою. Потім він сказав мені: «Я дав їй 10 доларів. Чи не замало?». Я заспокоїв його: «Це моя (професорська) місячна платня. Так що, думаю, вона буде задоволена». Наступного дня була доповідь М. Він читав її повільно, видно було, що говорити йому доводиться з певними труднощами (інсульт не минувся безслідно). Каппелер повернувся до мене і зі сумом сказав, що він розчарований доповіддю. Хоч я не був розчарований, але мушу визнати, що тут невблаганна старість давалася вже взнаки.

Потім я сподівався, що М. прибуде на своє 80-ліття до Києва (до цієї річниці проф. Володимир Сергійчук ініціював збірник, в який я дав свою статтю — публікацію незнаних листів гетьмана Петра Дорошенка), але ювіляр через стан здоров'я не зміг приїхати. Свіжого травневого вечора автори збірника зібралися у кав'ярні, яка знаходилась неподалік пам'ятника Тарасу Шевченку в Києві, читали свіжий збірник⁷⁶⁶ і за келишком вина вели цікаві бесіди на історичні та навколоісторичні теми, згадуючи відсутнього ювіляра і піднімаючи келихи за його здоров'я. Далі перспективи наших зустрічей все більше віддалялися. М. через стан здоров'я, а я через фінансові труднощі, заклопотаність і бюрократичні процедури — ми не мали змоги подолати німецькі кордони, хоча такі спроби були. На схилі віку М. остаточно переїхав у США, це ще більше ускладнило наші контакти.

⁷⁶⁵ Вільна думка. № 7 (8), липень 1992 р.

⁷⁶⁶ На пошану 80-річчя професора Теодора Мацьківа / упоряд. В.Сергійчук. Київ, 1999.

З 1991 р., з часу знайомства, ми листувалися. На жаль, М. уже не міг багато писати, обмежилась і тематика листів. Збереглося 16 листів М. до мене. Їх було більше, однак переїзди призвели до втрати частини мого архіву. Коли у мене з'явився комп'ютер, листування полегшилося, і в його пам'яті збереглося 5 моїх листів до М. Їхній зміст говорить сам за себе, тому не буду переказувати. Відзначу тільки, що я не прислухався до поради шановного професора і переоцінив свої фізичні сили. Як наслідок — інсульт, котрий тяжко відбився на моєму здоров'ї. Ще одне. Попри старість і хвороби, М. написав схвальну рецензію на мою

книгу «Гетьман Іван Виговський»⁷⁶⁷, що мене дуже зворушило. Цікаво, що М. дуже хотів побувати в Острозі і схилив мене до переїзду туди. На жаль, не судилося!

Життєвий шлях професора Теодора Мацьківа є характерним для людини, яка волею долі змушена була покинути рідну землю. Проте в своїй творчій діяльності він повною мірою послужив Україні, досліджуючи її героїчну минувшину.

На самкінець додам, що для публікації листів було в основному збережено авторський живопис, за деякими винятками. Текст, написаний власноруч, підкреслено.

REFERENCES

- Matskiv, T. (1967). Prince Mazepa: Hetman of Ukraine in Contemporary English Publications, 1687–1709. Chicago [in English].
- Matskiv, T. (1983). Reports on Mazepa, 1687–1709. New-York; Munich; Toronto [in English].
- Matskiv, T. (1988). Hetman Ivan Mazepa in Western European Sources 1687–1709. Munich [in Ukrainian].
- Matskiv, T. (1993). The English Text of the Treaty of Zboriv from 1649 and Other Selected Articles. New York; Lviv; Kyiv; Munich [in Ukrainian].
- Matskiv, T. (2005). About Hetman Ivan Vyhovsky. *Ukrainian Historian*, 2005, Vol. XLII, pp. 315–323 [in Ukrainian].
- Serhiichuk, V. (Ed.). In honor of the 80th anniversary of Professor Theodore Matskiv. Scientific collection. Kyiv [in Ukrainian].

* * *

Листи Теодора Мацьківа до Юрія Мицика

№ 1

1992, червня 6. Гайдельберг.

Пан Проф. Др. Юрій Мицик
Дніпропетровськ
Дорогий Пане Колего!

Ще раз сердечно дякую за все. П. Семенкові переслав те, що передали. Чуюся доволі змучений, а тут мушу вже їхати до Америки у вівторок 9 червня, звідти напишу більше. Тут залучую Вам листа від п. Васькевича з УВУ для Вашої інформації.

Буду Вам вдячний, як схочете до мене написати до Америки. Щирий привіт для Вас і для Вашої Рідні.

Ваш Т. Мацьків
(Машинописний оригінал)

№ 2

1992, травня 4. Мюнхен. Лист представника УВУ Г. Васьковича до Т. Мацьківа.

Мюнхен 4.5. 1992
5113/92/ФФ/Ва

Високоповажаний Пан Проф. д-р Теодор Мацьків:

Гайдельберг

Високоповажаний Пане Професоре.

У відповідь на Вашого листа від квітня ц.р., у справі запрошення проф. Юрія Мицика до УВУ, хочу Вас повідомити, що ми з фінансових причин не маємо змоги таке запрошення йому переслати. Ми цього року відмовили близько тридцяти професорам з України, які звернулися до нас з проханням запросити їх з викладами до УВУ. Кошти подорожі та побут у Мюнхені дуже високі, а самі кандидати не мають змоги без нашої фінансової допомоги до нас приїхати.

Прийміть вислови глибокої пошани

Г. Васькович (підпис)

(Машинопис. Листа надруковано на офіційному бланку УВУ)

№ 3

1992, жовтня 7.

Дорогий Пане Колего!

У Вас уже, напевно, почався академічний рік, а я ще тут, але в п'ятницю, 9 жовтня, відлітаю до Гайдельбергу і туди прошу до мене писати.

Пишу коротко, бо маю до полагодження ще багато справ. Якщо все буде добре і дозволить здоров'я, знову на другий рік хотів би поїхати у Ваші сторони. Щоправда, маю запрошення з Народного Університету ім. В. Кричевського у Пол-

⁷⁶⁷ Мацьків Т. Про гетьмана Івана Виговського. *Український історик*. 2005. Т. XLII. С. 315–323.

таві, але мене цікавить більше, скажу, звичайний нормальний університет, де я хотів би вчити один семестр і якщо це буде можливим, разом з Вами написати історію Української Автономної Військової Республіки, 1649–1764. Якщо було би неможливим бути на Вашому університеті, то, може, в Запоріжжі. Звичайно, я оплачую сам подорож, а винагороду я призначив би на стипендію для студента (-тів). Я можу себе сам удержати за доляри. Але хотів би мати забезпечене місце, де мешкати, так, як це було останній раз.

Бажаю Вас всього доброго, щиро вітаю Вас і Вашу Родину.

Ваш Т. Мацьків

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором. Листа надруковано на персональному бланку з вказанням адрес, телефонів, факсів автора)
№ 4

1993, серпня 4. Акрон (США)

Дорогий Пане Юрій!

Вашого листа з правдивою подякою одержав. У між часі я був у мого брата у Флориді, а опісля в Урбані, Ілл[інойс], де між іншим був стрінув п. проф. Г. Швид[ь]ко, яка Вам про все розповіла.

До речі, я купив для Вас тасьму на машинку. Не знаю, чи Ви приїдете до Львова на II Конгрес Українців, то передав би Вам особисто. Я мав нещастя, коротко по повороті з Урбани. Дістав удар крові у голові, але на щастя, мене не спараліжувало. У кожному разі не почувуюся добре. До Львова на конгрес приїду, приїду також до Київ. Хоч дістав запрошення на Запоріжжя, то не думаю, що зможу туди поїхати. Мій лікар сказав мені уважати на себе. Зрештою не почувуюся на силі. Поїду зі Львова до Рівного, а потім до Тернополя, а звідси до Київ, якщо все піде добре.

Отже виглядає так, що до Вас не зможу приїхати. Якщо Ви щось потребуєте, то пишть прямо до Гайдельбергу. Може, Ваш лист ще дійде, заки я поїду до Львова.

Можете собі представити, що зараз я нічого не роблю, бо мій стан здоров'я не дозволяє.

Бажаючи Вам і Вашій Родині всього доброго, щиро Вас вітаю.

Ваш Т. Мацьків

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором. Листа надруковано на особистому бланку)

№ 5

1994, листопада 28. Гайдельберг.

Дорогий Пане Колега!

Вашого листа ще з 23 жовтня ц. р. нещодавно одержав і дуже дякую за пам'ять. Добре що написали!

Іратуюю вам за нове становище. Україна потребує тепер всього і всіх. Питання, чи нове ста-

новище не буде Вам перешкоджати у Вашій праці як історик. Ви сам добре знаєте, як спотворена і сфальсифікована наша історія і кілька праці буде потрібно ще вложити, щоби сяк так її написати, як вона повинна бути. Грушевський довів до 1657 року і по зтім є монографії, причинки, але продовження того, що зробив Грушевський, поки що нема, а треба би щось у тому напрямі робити.

Очевидна річ, що в Українській Православній Церкві ще більше треба зробити, маю на увазі Богослов'я (теологію). Властиво на мою думку, справа це не справа науки, але доброї волі й охоти. Віра то так, як любов. До віри силувати неможливо.

Якщо це можливо, то присилайте відбитки Ваших статей, буду читати. До речі, чи не схотіли б Ви зі мною опрацювати огляд Української Військової Республіки 1649–1764. Я зібрав дещо матеріалів, але з уваги на моє здоров'я і вік (76 років) сам не дам ради, але напр. з Вами можна би спільно щось зробити. Скажм, я взяв би добу Хмельницького та Мазепи, а Ви інші періоди. Подумайте над тим і напишіть що Ви про це думаете. Як огляд був би готовий, то гроші на видання знайдуться, це не буде проблема.

На другий рік припадає 30-ліття Укр. Іст. Товариства (УІТ 1965–1995), плянуються наукові конференції так в Америці, Канаді, як також в Києві. Я вже поробив заходи, щоби така конференція відбулася в Мюнхені.

Якщо Ви одержите цього листа, то, будь ласка, повідомте мене про це. Трапляється нагода передати цього листа з різдвяним презентом через п. П. Толочка. За поздоровлення для моєї дружини дуже дякую і рівно ж прошу передати для Вашої та всієї рідні.

Щиро Вас вітаю, Ваш Теодор.

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором. Листа надруковано на особистому бланку)

№ 6

1996, серпня 15. Акрон.

Дорогий Пане Колега!

Окружною дорогою одержав Вашого доброго листа з 10.7. ц.р., за якого дуже Вам дякую і вибачаюся, що не міг Вам відповісти, що сталося, зрештою, не з моєї вини. З Гайдельбергу я виїхав ще 6 травня, потім десь липень перебував у мого молодшого брата на Флориді. Зараз перебуваю у себе до 26 серпня, того ж дня повертаю до Німеччини.

Іратуюю Вам за внука! Мій син ще навіть не одружився, а час втікає. Не дуже то веселого листа Ви написали, але є всі «знаки на небі», що іде до ліпшого. Виглядає мені, що Кучма є прагматик і фактично виказує ініціативу і роботу. Все ж таки у народі не бракує глузду.

До Харкова я не поїхав і думаю, що з діаспори теж багато не поїхало. Умовини і ситуація (злочинність, вигуровані ціни в готелях), це все ніяк не сприяє, щоби їхати.

З кінцем жовтня поїду до Кракова, де дістав запрошення дати ряд доповідей на університеті. Тепер питання як би то зробити, щоби я міг вам передати дещо гроша. Чи Ви могли б у тому часі приїхати до Польщі? До мене пишетье тепер до Гайдельбергу, бо за два тижні мене тут не буде. Багато я не «продую» тепер, поробив приготування до своїх лекцій для Кракова. Цього року почуваю себе ліпше, як попереднього. Рад би поїхати до Острога, але знову проблеми безпеки.

Прочитав монографію «Богдан Хмельницький», що її написали В. Смолій і В. Степанков. Монографія виглядає мені, що написана з українського національного аспекту, і задумую написати на неї рецензію до «Українського історика».

Думаю, що у Києві Ви «дасте собі раду» ліпше, як у Дніпропетровську, хіба що там зайдуть зміни (новий ректор і т. д.). Думаю, що це не зла думка задержати помешкання в Дніпропетровську. Праця є важна, але не можна забувати за відпочинок, принаймні два тижні! Навіть машина потребує ремонту час від часу. Отже подбайте сам за своє здоровля. Щирий привіт для дружини, дочки і загалом для родини.

Моя дружина ще все працює, хоч я й радив іти на пенсію, але вона так любить свою професію, що ніяк погодитися не хоче. Ще три роки і мусить піти на пенсію, бо в Німеччині такий закон, що в 65 р. всі мусять іти на емеритуру.

Будете бачити проф. Ковальського, здоровіть від мене. До речі, що Ви думаєте про П. Толочка. Я дуже ним розчарований.

Ще раз дуже дякую за листа і на все добре.

Ваш Т. Мацьків».

(Автограф. Половину листа надруковано на машинці, а половину (від слів: «Моя дружина...») рукою автора)

№ 7

1997, січня 17.

ВШановний Пан Проф. Др. Юрій Мицик
вул. Героїв громадянської війни 5
320125 Дніпропетровськ

Дорогий Пане Колего!

Вашого листа з __ грудня нещодавно одержав і дуже дякую вам за пам'ять.

За кілька днів знову їду до сина в Кувайту, (там тепер тепло, тут зимно), то хочу Вам хоч коротко відписати, щоби не бути довжником. Отже як бачу, Ви взяли на свої плечі багато, але мусите знати, чи зможете все це нести. Для мене це було б безумовно забагато. Посилати Вам поштою гроші — це безнадійна справа. Якщо

будете у Німеччині, дайте мені знати, то я можу до Вас заскочити (або Ви до мене) і дещо допоможу Вам.

Поїхав би до Києва, кортить мене, але правду кажучи, боюся, бо як зачуваю, злочинність велика. Окрім того у мене сильна артроза у правому коліні і мушу лікуватися, ходити дуже важко. Як будете у Клівленді, то обов'язково подзвоніть до мене. Я буду через червень у себе дома (35 миль від Клівленду), то я до Вас приїду машиною і Вас заберу. Тоді зможемо про все поговорити. З уваги на радіацію в Києві, я радив би Вам звідти «вирватися». От якби Ви могли улаштуватися в Острозі, то було би добре. Там Ви могли б відпочити і спокійно працювати. Якщо ж це було б неможливо, то все ж таки вертайтеся до Дніпропетровська. Бо в Києві у таких обставинах, як Ви мені описали, довго не витримаєте — така моя думка. Далше, я думаю, що Ви повинен сконцентруватися на історії, що є Вашим фахом.

За святочні побажання та поздоровлення обоє дуже дякуємо і рівно ж щиро Вас з ріднею здоровимо.

Ваші Еллен і Теодор

(Машинотисний оригінал завірений особистим підписом автора)

№ 8

1997, грудня 29. Гайдельберг.

Дорогий колего!

Христос Раждається!

Сердечно дякую за святочні побажання і рівнож бажаю вам і вашій родині мирних свят Різдва Христового і всіх благ, а передовсім доброго здоровля у новому році!

Поздоровляю вас з Вашими успіхами. Може Ви схотіли б прислати мені одну принайменше працю, якщо це можливе.

Я перебував листопад до половини грудня у мого сина у Кувайті. Тут зимно і падає або дощ, або сніг. Виглядає, що знову поїду до Кувайту.

Маю до Вас прохання, а саме, подати список публікацій про Мазепу, що появилося після 1990 р.

Чекаю на Вашого листа і щиро вас з ріднею поздоровляю

Ваш Теодор Мацьків

Гайдельберг, 29 грудня 1997

(Автограф)

№ 9

1998, травня 7. Гайдельберг.

«ВШановний о. Проф. Др. Юрій Мицик

вул. Героїв громадянської війни 5

320125 Дніпропетровськ

Дорогий Отче Юрій!

Перш за все дякую за пам'ять, за листа і святочні побажання з нагоди Воскресіння Христового.

Не знаю, чи відписав Вам на Вашого листа з січня ц. р. Я їздив до мого сина, то може бути так, що не відписав, то прошу вибачення. Часами почуваюся так, що не маю до нічого охоти, але життя пливе своїх руслом і чи хочеться чи ні, треба «рухатися». Подивляю вашу енергію й активність, але уважайте, не «перетягайте струни».

На днях я скінчив «У 150-ліття українського відродження в Галичині, 1848–1998». (в англійській мові) і переслав до Українського (англомовного) тижневика. Окрім цього написав статтю про японського індустріяліста Конусоке Матсусіта, який буквально зорганізував підприємство, в якому працює 270.000 працівників і має річного обороту около 80 мільярдів доларів («Свобода», 15 січня 1998, «Фантастична кар'єра японського промисловця»). Отже як бачите, я теж не дуже «сплю» і стараюся щось робити, хоча мій вік і здоровля не дуже дописують.

Виглядає, що у вересні або з початком жовтня приїду до Києва, то зможемо про все поговорити, а поки що тримайтеся! Бажаючі Вам успіхів у Вашій праці, щиро вітаю Вас і Вашу родину!

Ваш Теодор»

(Машинописний оригінал, особисто підписаний автором)

№ 10

2000, січня 12. Гайдельберг.

Дорогий о. Юріє!

Вашого листа з Канади з правдивою подякою одержав. Дякую за побажання і рівнож бажаю вам і Вашій Родині всіх благ у Новому році. Особливо дякую, що Ви схотіли написати у Науковому збірнику статтю (стор. 70–102), яку я з великим інтересом прочитав. На жаль, проф. Сергійчуку якимось не вдалося зі мною скомунікуватися, й я навіть не знав, коли презентація книжки відбулася, про це я довідався від проф. Винара. А шкода, бо був би з кимсь приїхав. Бо сам боюся в далеку подорож їхати.

Моє здоровля залишає багато до побажання. Наслідки інсульту (удару) не дали себе довго ждати. Уже добре не виджу. Не чую, ходити можу тільки з костуром, тепер маю сильну атрофію в правій нозі, так як бачите інвалід. У травні минулого року, як знаєте мені сповнилося 80 років, так що тепер кожний день — то дарунок. Поми[мо] того всього вдалося мені видати доповнене 2-е видання моєї першої праці «Мазепа: Гетьман України, Князь св. Римської Імперії у тогочасних німецьких джерелах, 1687–1709» (у німецькій мові), Видання УВУ, Мюнхен 2000. Це так коротко про себе. У травні ц. р. вертаю до Америки, й як далше буде, Бог лише знає.

Буду Вам дуже вдячний, якщо схочете відгукнутися, але будь ласка, пишть на машинці, бо так мені легше читати, і то вже тепер з побільшаючим

склом. Ще хотів би перевидати в англійській мові монографію «Князь Мазепа, Гетьман України, в англійських тогочасних джерелах, 1687–1709», але чи стан мого здоров'я дозволить?

Ще раз за все дуже дякую і бажаю Вам усього найкращого.

Ваш Теодор

(Машинописний оригінал, особисто підписаний автором)

№ 11

2000, квітня 26. Гайдельберг.

«Дорогий Пане Юріє!

Вашого доброго листа з 16 квітня ц. р. вчора одержав і зараз вам відписую, щоб не відкладати. Властиво я хотів уже вам скорше написати, а це у зв'язку з тим, що Ви одержали стипендію в Едмонтоні. Про це була згадка в англійському українському тижневику «Юкраїніан віклі» з 19 березня 2000, Ч. 12. Вирізок Вам пересилаю. Іратуюлю вам за успіх.

Коло мене нічого нового. Ні зле ні добре, так як було так є, але добре що не є гірше. Мій зір став гірший. Без побільшаючого скла вже читати не можу, отже моє скінчилося. Мій вік — 82 роки — говорить сам за себе, і на то нема ради.

Добре, що Ви влаштувалися нарешті в Києві, буде Вам легше жити і працювати. Про такого «видавця» як Кардаш нічого не чув, ні його не знаю. Ви тим не переймайтеся, але добре, що подали до преси, щоб остерегти других.

На жаль не можу вам написати щось веселішого. Будете митим час, то напишіть і пришліть мені Ваші статті чи праці, за що дякую Вам уже тепер.

Поклін Вашій дружині і щиро Вас вітаю.

Ваш Т. Мацьків

(Машинопис особисто підписаний автором)

№ 12

2001, січня 9. Гайдельберг.

Дорогий Пане Юріє!

Сердечно дякую вам за доброго листа і святочні побажання.

Рівно ж і Вам бажаю всіх благ у Новому році. Рівно ж поздоровляю Вас з успіхами. На жаль не можу цього сказати про себе. Мій стан здоровля погіршується, так що я не є продуктивний. Тільки одна стаття «Англія та велика Північна війна, 1700–1721» (по-англійські) появилася в «Юраїніан квар терлі» за осінь 2000 р. Попереднього року шість тижнів перебував у мого сина у Кувайті, там мені було добре, бо теплий клімат і добра опіка.

Про оплаканий стан в Україні я є доволі добре поінформований. Прикро, сумно, але на жаль правдиво. Питання як довго такий стан протриває й як довго нарід це ще витримає?!

Пишете на комп'ютері добре, без похибок, можу легко читати. Рад довідатися, що і моя стат-

тя появилася в збірнику на честь проф. Л. Винара. На жаль, він мені досі свого збірника не дав. Як довго я був здоровий і дописував, то він до мене часто писав і т.д., тепер нічого. Якщо можете, будь ласка, пришліть мені один примірник. Якщо буде можливість і нагода, то передам Вам трохи «зелених», а так то годі. Через мого молодшого брата має в січні появиться друге справлене видання збірка моїх статей п. н. «Англійський текст Зборівського договору в англійській пресі з 1649 р.» Буду видавця просити щоб Вам примірник переслав.

Ще раз дуже дякую Вам за пам'ять, за листа та святочні побажання для нас обох. Моя жінка Вас пам'ятає і просить передати Вам привіт! Щиро Вас вітаю

Ваш Т. Мацьків

(Машинопис особисто підписаний автором)

№ 13

2001, січня 17. Гайдельберг.

Дорогий о. Юріє!

Хочу Вам скоро написати, щоб Ви не висилали мені книжку «На службі Клію», науковий збірник у честь проф. Любомира Винара, бо все таки я її дістав. У міжчасі Ви напевно дістали мого листа, тож не буду повторятися. 26 січня їду до мого сина у Кувейт і буду там шість (6) тижнів. Поза тим коло мене без змін.

Щиро вас вітаю з родиною.

Ваш Т. Мацьків

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором)

№ 14

2002, травня 15. Гайдельберг.

Дорогий Отче Професоре Юрій Мицик!

Вашого доброго листа (без дати) на днях одержав і дуже Вам дякую за святочні побажання та вашу пам'ять про мене. Прямо не знаю. Де ви знаходите час і енергію на писання ваших праць. Я вже не годен. Опускають мене сили і на то нема ради.

Я нічого не знаю про Мазепинську конференцію, що відбудеться (чи може вже відбулася). Коли б Ви мені схотіли були написати про це і до кого треба було звертатися в тій справі. Я радо був би до Мілану поїхав. Цікаво як ця конференція відбудеться і кілько буде (було) учасників і яка тематика.

У понеділок, 27 травня відлітаю до Америки і буду там перебувати до 1 жовтня ц. р.

Останьо зовсім випадково я знайшов у німецькому журналі «Ной-ерфнетер гісторішер Більдер-Заль» з 1727 р. матеріал про арешт Андрія Войнаровського в Гамбурзі 1716 р. Стараюся опрацювати і перешлю проф. І. Гиричу.

Мій син остаточно виїхав з Кувейту і зараз перебуває в Америці. Мої очі не «хочуть працю-

вати» й я ледве з побільшаючим шклом може читати. Це було б усе на с сьогодні.

Ще раз Вам дякую за святочні побажання та поздоровлення і рівно ж бажаю Вам усього найкращого.

Ваш Теодор Мацьків

(Машинописний оригінал завірений особистим підписом автора)

№ 15

2003, березня 14. Гайдельберг.

Дорогий Отче Мицик!

Дуже Вам дякую за Вашого листа з 23 лютого. Вибачаюсь, що не міг Вам скорше відповісти. Попросту знемагаю і не маю сили до ніякої праці.

Не знаю чи Ви дістанете цього листа ще у Києві, бо 2 березня ви мали виїхати на стажування до Варшави, де будете вивчати німецьку пресу від 1661 до середини XVIII ст. Про це я писав у своїй праці Гетьман Мазепа у західноєвропейських джерелах 1667–1709 рр. До речі ця книжка була перевидана у Києві 1995 р.

Подивляю Вас за Вашу працю. Попросту трудно мені уявити, що у Вас ще так багато енергії і на снаги це все робити. То добре, що є ще такі люди як Ви, що працюють для народу та державної рачії України. Можна сказати, що це було чудо, що по століттях Україна стала вільна незалежна держава. Якщо ми тепер загарили (*загубили*. — Ю.М.) б ту державність, дальша доля може бути під знаком запитання, тож відповідальність нашої генерації є величезна. У діаспорі моя генерація відходить у вічність, думаю що свою роботу зробила. Нова ж генерація вже думає інакше і з тим треба рахуватися у майбутньому.

Будь ласка, напишіть мені коли приїдете назад, бо хочу Вам тоді написати і дещо прислати, а поки що багато успіхів у Ваших дослідженнях.

Щиро Вас вітаю Ваш Теодор Мацьків

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором)

№ 16

2003, вересня 23. Акрон.

Дорогий Пане Професоре Мицик!

Окружною дорогою одержав я з правдивою пошаною Вашого листа з 19 липня ц. р.

Подивляю Вашу працьовитість і гратуюлю Вам за Ваші наукові успіхи. На жаль я вже не можу так про себе сказати. Стан мого здоров'я, а передовсім я вже ледве можу з трудом і побільшаючим шклом читати.

Дивлячись з перспективи минулого, я зробив помилку, що звернувся до Вас відносно моїх 85 років. Дні мої пороховані, я тут нікого не маю, щоб порадитися.

Др. О. Домбровський схотів написати доволі докладний біографічний нарис в «Українсько-

му історичу», 1989. Т. XXXV. С. 243–244. А проф. В. Сергійчук видав «фестшріфт», де проф. Я. Калакура написав дуже позитивну оцінку на мою наукову діяльність й я йому є дуже вдячний. Видавати тепер якийсь другий збірник було б недоречним і непотрібним.

До речі дата мого народження — 30 травня 1918 р. Думаю, що найліпше забудьмо про те все.

Ще раз дуже дякую Вам за листа, бажаю вам дальших успіхів і прошу прийняти вислови правдивої пошани до Вас.

Ваш Т. Мацьків

(Оригінал-машинопис завіреним особистим підписом автора)

№ 17

2004, січня 2. Гайдельберг.

ВШановний Панотець

Проф. Др. Юрій Мицик

Національний університет «Києво-Могилянська Академія»

вул. Сковороди, 2 04070 Київ

ВШановний і дорогий отче Професоре!

Перш за все дуже дякую за пам'ять, листа і за святочні побажання і рівнож бажаю Вас і Вашій рідні всіх благ на доброздоровля у Новому році.

Подивляю Вашу невсипущу енергію і працю! Ви так багато пишете і досліджуєте, що можна Вам «заздросити». На жаль, я вже не можу нічого робити. От нещодавно впав і скалі[чив] собі праву руку (це між іншим теж причина, чому так пізно відгукуюся на Вашого листа). Дуже зле виджу, попросту опускають мене сили, хоч багато людей мені каже, що добре виглядаю. Жалую, що не можу написати цікавого листа, бо писати на злободенні теми нічого не дає. Зрештою Ви сам газд про це знаєте. Зрештою «нічого нового нема під сонцем» казали колись старі римляни.

Ще раз за все дуже та всього Вам доброго бажає

Ваш Т. Мацьків

(Оригінал-машинопис завіреним особистим підписом автора)

№ 18

2004, травня 19. Гайдельберг.

ВШановний і дорогий о. Професоре!

За листа і за святочні побажання та пам'ять про мене дуже і дуже дякую і вибачаюся, що не міг написати скорше. Кілька днів я вийшов з клініки на серце, так що стан мого здоровля не є найкращий, а у зв'язку з тим трудно мені що-небудь робити. Може у майбутньому не зможу відписувати на Ваші листи.

Пишете, що написали про гетьмана Івана Виговського і цікаво як Ви його оцінили. До речі, В. Смолій і В. Степанков осудили його як московського шпигуна, що за гроші і соболі дав Москві

таємниці і інформації. Ще раз дуже вам дякую за пам'ять і сердечно Вас з Родиною вітаю.

Ваш Т. Мацьків

Залучую \$ 20

(Машинописний оригінал завіреним особистим підписом автора)

№ 19

2005, лютого 14. Гайдельберг.

Вельмишановний о. Юріє,

Дуже Вам дякую за доброго листа з 15 грудня м. р. та святочні побажання. Різдвяні свята вже минули, але все одно, у Новому році бажаю Вам і Вашій Рідні доброго здоровля та всіх благ. Рівнож дякую Вам за Вашу працю «Гетьман Іван Виговський», яку я дістав щойно при кінцівересня, так як я «кочував» по Америці відвідуючи своїх братів і сина. Дуже вибачаюся, що не міг скорше подякувати.

Вашу працю я з великою увагою прочитав. Між іншим Ви пишете: «...Виговський передавав таємні листи, усно й письмово сповіщав царський уряд про дипломатичні й військові заходи Речі Посполитої, події на фронті тощо... Зв'язки з Виговським московський уряд цінував дуже високо, навіть посилав йому додаткові подарунки, які мали передаватися таємно...» (стор. 19).

І Крип'якевич у своїй монографії про це пише: «... Виговський вступив у зв'язки з російськими послами і погодився постачати їм різні секретні документи за винагороду соболями, які просив доставляти йому таємно без відома гетьмана... водночас він підтримував таємні зв'язки з польським урядом...» (1990, 2-ге видання, стор. 238).

У монографії В. Смолія і В. Степанкова, (К. 1993, стор. 278) читається «...Варто звернути увагу на поведінку І. Виговського в цей критичний для України час. Він запропонував через Богданова свої таємні послуги російському урядові, обіцяючи повідомляти про стосунки гетьмана з Польщею, Портою й іншими державами посилаючи «тайним делом» листи до путивльського воєводи С. Прозоровського. При цьому застерігав, щоб про це ні в якому разі не довідався Хмельницький. «Добре того опасен, чтоб гетману про то не донеслось, а как де про то от кого ведомо учинитца гетману и гетман де конечно велит ево за то карать». Зрозуміло, що правлячі кола Росії з радістю вхопилися за цю несподівану інформацію з України. Куди краще мати довірену особу серед наближених Хмельницького! Писареві охоче дали добро на «службу». Так майбутній гетьман України почав кар'єру платного агента московського двору і вже зразу передав Богданову ряд цінних паперів...».

Ви напевно читали так монографію Крип'якевича, як Смолія й Степанкова, і дивує мене, чому Ви не висловили своєї думки на погляди згаданих авторів, зокрема Смолія й Степанкова. Назвати

Виговського платним агентом Москви — це сильне обвинувачення і закид.

Ваша праця, оскільки мені відомо, є одинока монографія про Івана Виговського, написана на основі джерельного матеріалу.

До Вас питання, чи думаєте що було б добре написати до «Українського історика» рецензію на Вашу працю. Чекаю на Вашу відповідь.

На жаль не можу похвалитися такими значними успіхами, бо стан мого здоров'я є такий — що я животію. Майже нічого не виджу, високий тиск крові; чуюся дуже ослаблений, сильна артроза в колінах, що навіть на прохід мені тепер важко вийти. Старість не радість, з тим я погодився і живу з дня на день.

Ще раз за все дуже вам дякую і щиро Вас вітаю
Ваш Т. Мацьків

(Машинописний оригінал завірений особистим підписом автора)

№ 20

2006, липня 28. Гайдельберг.

Дорогий о. Мицик!

Вашого листа, святочні побажання окружною дорогою одержав і сердечно дякую. Дуже вибачаюся. Що не міг Вам скорше відписати. Не знаю чи схочете мені повірити. Що деякий час я був у шпиталі. Бо були спухли ноги і була небезпека тромбози. На щастя нічого не знайшли і відпустили до дому. Кілька днів пізніше «причепився» ісхіас (*iisias*. — Ю.М.) і лікар порадив мені удатися до хіропрактика, який мене ще і досі лікує.

Зараз я перебуваю у мого сина. Він і його жінка дуже добре за мене дбають. Цього року у травні сповнилося мені 88 років. Мій вік, серце, і різні недуги, а передовсім очі. Я майже нічого не виджу, так що про якусь працю не може бути мови. Живу з дня на день і чуюся дуже ослаблений. Як то кажуть «старість — не радість». Іратуюлю Вам за Ваші успіхи. Ви справді багато написали і сподіваюся, що ще більше напишете. На жаль не можу так про себе сказати. Зрештою не маю ніяких претензій. Що міг то зробив. А мій життєвий шлях не був легкий, але як св. Павло писав кожен мусить нести свій хрест. Вірю у призначення.

Як довідуся з преси, на Батьківщині діються недобрі події. За часів Кучми ще власті імущі мали страх перед народом, а тепер ні. Можна спитати «кво вадіс Ющенко?». Чи справді велика різниця між ним і Кучмою? Та Ви ліпше про це все знаєте як я. Остільки я орієнтуюся, то діаспора є ним дуже розчарована і тепер нікому вірить. Ще раз дуже дякую Вам за пам'ять, бажаю ще більших успіхів, здоров'я прошу Ваших рідних. Вибачте моїх похибки, щиро Вас вітаю.

Ваш Теодор

(Машинописний оригінал особисто підписаний автором)

№ 21

2007, лютого 28. Альбукерке (США).

Дорогий о. Юріє!

Моя дружина довший час хворіла у своєї сестри у Франкфурті н[а] М[айні], де має власний дослідчий інститут. Почти ніхто зі скриньки не вибирав. Ви написали на адресу в Гайдельберзі, а я живу у Нью-Мексіко. Еллен переслала мені пошту щойно в половині лютого. На нещастя я важко захворів і не міг скорше відписати на вашого листа, за якого Вам дуже дякую. Подивляю Вашу працю.

Я тепер нічого не можу робити, бо хорую. Незадовго мені «стукне» 89 років і мій поїзд мчить шаленим темпом до послідної життєвої стації.

Спитайте у вашому банку, чи вони схочуть Вам виміняти особистий або банківський чек. Тут залучую двадцять «зелених», післав би більше, але не знаю чи дійдуть.

Ще раз дякую Вам за листа і святочні побажання і вибачайте, що так пізно відписую, хоч не з моєї вини.

У Новому Році бажаю Вам і Вашій Родині всіх благ, а передовсім доброго здоров'я.

Ваш Теодор

(Машинописний автограф особисто підписаний автором. Листа надруковано на особистому бланку з вказанням адрес, телефонів, факсів автора)

* * *

Листи Юрія Мицика до Теодора Мацьківа

№ 1

2002 (?). Київ.

Христос Воскрес!

Дорогий пане професоре Теодоре Мацьків!

Щиро вітаю Вас із Великоднем! Бажаю Вам міцного здоров'я, щастя й успіхів у всіх справах!

Пробачте, що довго не писав. У мене роботи по саму зав'язку.

Дома у мене все по-старому. Зараз дружина відпочиває у Трускавці (під Львовом), зять плаває, а я разом з донькою та внуками у Києві. Вийшла нарешті з друку моя книга «Умань козацька та гайдамацька». Я постаруюся її Вам скоро надіслати чи передати (планую у першій половині травня бути в Мілані, де проводиться конференція, присвячена гетьману Мазепі). В друці ще деякі мої праці. На жаль, дуже повільно йде написання монографії про св. Петра Могилу, призупинити довелося написання навчального посібника з історії України й працю над хронікою О. Гваньїні. Але й далі готую також унікальний щоденник Януша Радзівіла за 1649–1653 рр., пишу ряд статей, насамперед до багатотомної «Енциклопедії історії України».

У нас, у Києво-Могилянській Академії, вийшла фундаментальна енциклопедія «Києво-Могилянська академія в іменах», де є маса статей про викладачів та студентів й спонсорів «могилянки» 17 — поч.19 ст. Там вийшло і моїх 69 статей. Уже вийшла «Українське козацтво. Мала енциклопедія» (Київ-Запоріжжя, видавництво «Генеза», 2002) (там моїх 89 статей). Ці книги мали великий успіх, а козацька енциклопедія буде перевидана.

Якщо дасть Бог, то напишу книгу «Чигирин — козацька столиця». Проблема власне не стільки в тому, щоб написати, скільки знайти гроші на видання. Умань чекала через це на видання майже 3 роки. Ритм життя у мене дуже напружений. Протягом минулого тижня провели презентацію книги шведської дослідниці Оси Карлсон «Карл XII», була й сама шведка й шведський посол. Книга (ще й в українському перекладі) цікава, головні її положення збігаються з точкою зору української історіографії. Виступив на «круглому столі», присвяченому Пилипу Орлику, а також на вечері пам'яті гетьмана Сагайдачного. Виступив рецензентом фундаментального тому універсалів Мазепи, який уже побачив світло. Потім рецензував том його листів, який скоро має бути видрукуваним. Тепер збираємося провести «Круглий стіл»: «Переяславська рада: міфи та реальність», на противагу офіціозу, який задумав святкувати (!) річницю «возз'єднання». Розпочали заходи, присвячені сумній річниці голодомору 33-о року. Я зібрав уже понад 250 анкет і буду старатися їх видати цього чи наступного року. Дуже хвилювали мене (й не тільки мене) вибори. Пройшли вони суперечливо, але все-таки це успіх українських сил! Є надія на те, що наш народ врешті прокинеться від сплячки.

Влітку є намір продовжити мандрівку по Україні, насамперед Волиню, сподіваємося, що заїдемо й на Галичину, бо дуже вже хочеться побачити Зборів. Але перед тим на мене чекають дуже напружені травень та червень, бо закінчується навчальний рік, а це завжди дуже велике навантаження. Здоров'я моє стало кращим, сподіваюся, що дотягну до відпустки нормально. Мої домашні передають Вам привіт. Молюся за Вас!

З повагою і побажанням всього найкращого.
о. Юрій Мицик

№ 2

2003, квітня 17. Київ.

Христос Воскрес!

Дорогий пане Теодоре!

Щиро вітаю Вас із святом Великодня і бажаю Вам і Вашим близьким міцного здоров'я, щастя й успіхів!

Пробачте, що довго не писав. Цілий березень я був у Польщі, переважно у Варшаві, трохи у Кракові та Білостоці, де вивчав польські й ні-

мецькі газети 16–18 ст. (зробив ряд важливих ксерокопій), працював у архівах, знайшов багато цінних документів з історії України 16–18 ст., в т.ч. й про Мазепу, який, як виявилось, давав гроші і на католицькі храми (в Сокалі), був хрещеним батьком у сина шляхтича-католика Радзівінського в Каневі. Після повернення з Польщі я застудився і прохворів 2 тижні, ще й досі не зовсім добре себе почуваю. Все ж стало набагато краще і я поступово повертаюся до нормально-го життя, дописую книгу про св. Петра Могилу. Здав статтю у збірник з історії Батурина, тепер докінчую статтю про облогу Збаража 1649 р. Звичайно постараюся написати теплі слова про Вас, але це трохи пізніше, коли я вже остаточно окликаю.

Тим часом вийшов мій посібник з історії України (ч. 3) (2-а частина ще пишеться). Видрукував я також окремою книгою і величезний щоденник Івана Боберського про ЗУНР і часи польсько-української війни 1918–1919 рр. Збірник спогадів про голодомор під назвою «Український голокост. 1932–1933 рр.» (понад 20 друк арк., тобто понад 400 стор.) уже друкується. Частину грошей уже дав Канадський інститут українських студій (Едмонтон), частину обіцяє дати Головне архівне управління України. Хоча повної ясності з фінансами ще нема, але сподіваюся, що ті жертводавці, які пообіцяли щось дати, таки дадуть обіцяне і цей товстий том свідчень очевидців таки вийде до літа 2003 р. Маю завершувати також переклад хроніки Гваньїні, готувати з колегами том документів козацьких гетьманів (до 1648 р.). Відчув смак і до історії нелюбимого мною ХХ ст., не виключаю, що залізу в документи репресованих при советах людей. Маю намір написати книгу «Чигирин — козацька столиця», але це не раніше наступного року. Є й інші плани, але їх будувати набагато легше, ніж реалізовувати.

Зараз я з дружиною у Києві, а решта сім'ї — у Дніпропетровську, причому зять (який на щастя вже одужав) має поплисти кораблем на Чорне море. Вже думаю про відпустку. Тижнів 2–3 хотілося б побути на Чорному морі, ймовірно у Євпаторії в Криму. У 2002 р. я майже не відпочивав і ще такі боком мені вийшло, тому цього року буду старатися підремонтувати себе.

Бажаю Вам міцного здоров'я, нових творчих успіхів, щастя й добра! Молюся за Вас і знову вітаю вас із святом Великодня!

17.04.2003 р.

о. Юрій Мицик

Р. S. Наприкінці липня я і мої приятелі плануємо знову провести тиждень у мандрах Україною. Цього разу хочемо через Волинь проїхати Галичиною (Збараж, Рогатин, Галич, Самбір і т.д.), а вернутися додому через Поділля (Кам'янець-Подільський).

№ 3

2005, квітня 29. Київ.

Христос Воскрес!

Дорогий пане Теодоре!

Щиро вітаю Вас із Святом Великодня і бажаю Вам і Вашим рідним і близьким міцного здоров'я, щастя й добра!

Перш за все прошу пробачити, що запізнююсь з цим привітанням, бо я був десь так поклав Вашу адресу, що не міг її своєчасно знайти. Сподіваюсь, що Ви не дуже будете на мене сердитися.

Дякую за Вашого листа від 14 лютого 2005 р. Я затримався з відповіддю і прошу мені вибачити. Час від Різдва Христового до Великодня був для мене дуже напруженим, я багато працював, в тому числі й науково, про що я скажу трохи нижче. Звичайно, я хотів би, щоб рецензія на мою книгу про Виговського вийшла в такому солідному журналі як «Український історик» та ще й Ваша!

З повагою і побажанням всього найкращого.
о. Юрій Мицик.

Дата надходження до редакції: 22.12.2023 р.

Дата схвалення до публікації: 10.01.2024 р.

Creative Commons Licenses: Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)